

USA, EPA OG VEST- EUROPÆISK FAGFOR- ENINGS- POLITIK I 1950'ERNE¹

Af Bent Boel

I denne artikel om USA, det Europæiske Produktivitetssentrum (EPA) og vesteuropæisk fagforeningspolitik diskuterer forfatteren fagbevægelsens betydning for og indflydelse på den europæiske produktivitetskampagne i 1950'erne. EPA blev dannet i 1953 på amerikansk initiativ og var en del af OEEC. EPA var et forsøg på at amerikanisere Vesteuropa.

Ønsket om at påvirke den europæiske fagbevægelse spillede en væsentlig rolle i den amerikanske Europa-politik efter 1945. Som påvist af Charles S. Maier, kan Marshallplanen analyseres som en “produktivitetens politik”, et forsøg på at bevirke en mental omstillingsproces i de vesteuropæiske industrielle relationer efter amerikansk forbillede.² En sådan “amerikanisering”³ skulle bidrage til den sociale og politiske stabilisering af de vesteuropæiske samfund og bekæmpelsen af kommunismen. Blandt midlerne til dens gennemførelse var de produktivitetsfremmende initiativer, der startede så småt i Marshallplanens regi sidst i 1948, og som efterhånden udviklede sig til en egentlig “produktivitetsskampagne”. I 1953 mandede de ud i dannelsen af European Productivity Agency (EPA).

Mens der er skrevet om arbejderbevægelsen og produktivitetsskampagnen i perioden 1948-1952, er forskningen i den efterfølgende udvikling sparsom.⁴ To spørgsmål har spillet en central rolle i litteraturen: produktivitetspolitikens mål og dens resultater. Der er generel enighed om at et væsentligt mål set i relation til arbejderbevægelsen var at styrke de reformistiske kræfter på bekostning af kommunisterne. Men hvor Michael Hogan ser en socialdemokratisk dimension i Marshallplanen, ser Anthony Carew et plot, der gik ud på at sikre virksomhedsledelsens kontrol med arbejderne og afradikalisere fagbevægelsen.⁵ I sin vurdering af produktivitetsskampagnens resultater fokuserer Frederico Romero på de reformistiske bestræbelsers begrænsninger (i Italien), mens Carew peger på “revisionisternes” succes (i Storbritannien) og fagbevægelsens mangel på gennemslagskraft i forhold til produktivitetsskampagnen.⁶

Formålet med denne artikel er at kaste lys over fagbevægelsens indflydelse på den europæiske produktivitetsskampagne i 1950'erne. Ifølge Carew var indflydelsen yderst begrænset, og EPA's aktiviteter holdt sig inden for rammer, der var i overensstemmelse med arbejdsgiverorganisationernes målsætninger.

Sidst i 1950'erne blev det forsøgt at "genforhandle EPA's målsætninger på et for fagbevægelsen acceptabelt grundlag, men uden succes".⁷ Det kan næppe anfægtes, at EPA's målsætning grundlæggende var at tjene det europæiske erhvervslivs (og dets lederes) interesser samt styrke de reformistiske kræfter i arbejderbevægelsen. Men fagbevægelsen var ikke blot et "offer" i en europæisk produktivitetsspolitisk sammenhæng. Tværtimod er et af de slående træk ved EPA's historie den skepsis som en del arbejdsgivere nærrede over for produktivetskampagnen, mens fagbevægelsen omvendt blev en af EPA's varmeste støtter og fik ganske stor indflydelse på organisationens aktiviteter. At det gik således, skyldtes i vid udstrækning USA's politik.

EPA blev skabt i 1953 som en semi-autonom organisation inden for rammerne af Organisation for European Economic Cooperation (OEEC). Initiativet og finansieringen var amerikansk, og formålet var at fremme produktiviteten i industri, handel og landbrug ved hjælp af en lang række aktiviteter, der indebar at europæerne skulle tage ved lære af USA. Midlerne indbefattede transatlantiske produktivetsrejser, forelæsnings, seminarer, konferencer, publikationer, konsulentvirksomhed m.m. Den nye organisation fik bl.a. til opgave at medvirke til en ændring af forholdet mellem arbejdsgivere og arbejdere i Vesteuropa. EPA blev efterfølgende et af omdrejningspunkterne for 1950'ernes europæiske debat om en reform af de industrielle relationer.

USA's politik over for fagbevægelsen og skabelsen af EPA

USA tillagde fagbevægelsen en central betydning for udviklingen i Vesteuropa: "Vi bekæmper den russiske kommunisme på tre fronter: den militære, den økonomiske og den ideologiske. Arbejderklassen er nøglen til de to sidste. Taber vi dem, kan vi ikke vinde på den militære front."⁸ Blandt de anvendte midler var CIA-finansierede aktiviteter og økonomisk støtte til ikke-kommunistiske fagforeninger.⁹ Hovedmålene var Frankrig og Italien, de

to vesteuropæiske lande med de stærkeste kommunistpartier. Imidlertid var forudsætningen for at kommunismen mere varigt kunne bekæmpes, at forholdet mellem ledelse og arbejdere i virksomhederne blev "moderniseret". I amerikanernes diagnose var de europæiske industrielle relationer for "feudale" på management-siden og for "socialistiske" på arbejder-siden. Arbejdere og virksomhedsledere burde lægge klassekampen på hylden og arbejde sammen for at øge produktiviteten til alles bedste. De skulle lade sig inspirere af "the American way" ved hjælp af produktivetsrejser til USA, seminarer, gæsteforelæsnings osv. Europæerne tog gladeligt imod økonomisk hjælp, men deres reaktioner på tilbudet om råd og vejledning var blandede. Visse elitors moderniserende ambitioner kolliderede med udsatte sociale gruppers frygt for at de ville komme til at betale regningen for den øgede produktivitet i form af forværrede arbejdsbetingelser og arbejdsløshed. En del regeringer anså fagforeningssspørgsmål for politisk set "følsomme" og mente ydermere at de økonomisk set kun var af marginal betydning for de produktivetsfremmende bestræbelser. Den franske regering i særdeleshed var ængstelig for blot at fremstå som en marionet i onkel Sams koldkrigs politik.¹⁰

Fra 1948 iværksatte USA et teknisk bistandsprogram, der bl.a. havde til formål at ændre holdningerne hos fagforeninger og arbejdsgivere i Vesteuropa. En afgørende forudsætning for programmets succes var imidlertid at det ikke fremstod som alt for arbejdsgivervenligt. For at afvæbne eventuel kritik blev fagforeningerne derfor tæt involveret i den amerikanske politik, og Economic Cooperation Administration (ECA), der stod for administrationen af Marshallhjælpen, ansatte et stort antal fagforeningsmedarbejdere.¹¹ Administrationen talte dog ikke med én stemme. Indflydelsesrige kræfter foretrak at satse på rent økonomiske midler og betvivlede nytten af den tekniske bistand. Kongressens utilfredshed med regeringens "bløde" holdning over for europæerne fremprovokerede i 1951 vedtagelsen af Benton Amendment, der pålag-

de regeringen at sikre at USA's hjælp vitterligt tjente produktivitetskampagnens mål, herunder udbredelsen af den frie foretagsomhed og styrkelsen af de ikke-kommunistiske fagforeninger.¹² Kongressen fandt imidlertid ikke at loven i tilstrækkelig grad blev fulgt op af synlige tiltag fra regeringens side, og skærpede derfor kursen i maj 1952 med Moody Amendment, der øremærkede 100 millioner dollars til fremme af Benton Amendment's målsætninger. Blandt midlerne til at nå dem nævntes det såkaldte "fordelingsprincip", et krav om at frugterne af den øgede produktion og produktivitet skulle fordeles retfærdigt mellem forbrugere, arbejdere og virksomhedsejere. Endelig skulle en mindre del af hjælpen gives direkte til OEEC.¹³ Det var sidstnævnte bestemmelse der førte til dannelsen af EPA. USA ønskede såvel at øge produktiviteten som at støtte den vesteuropæiske integrationsproces. Ved at styrke OEEC's rolle på det produktivitetspolitiske område kunne man håbe på at slå to fluer med ét smæk.¹⁴

Forhandlingerne mellem USA og OEEC-landene om Moody-hjælp gik trægt, og enkelte lande gav afkald på at modtage hjælpen. Problemet var at de lande der ifølge amerikanerne kunne få størst gavn af Moody-hjælpen, også var dem der tøvede mest med at acceptere den. Omvendt forholdt det sig med en række lande, bl.a. Danmark, der ikke havde de samme vanskeligheder ved at opfylde betingelserne, og som derfor heller ikke i samme grad, i amerikanske øjne, havde behov for denne type hjælp.¹⁵ De væsentligste hindringer var fordelingsprincippet, forpligtelsen til at støtte ikke-kommunistiske fagforeninger samt bekæmpelsen af konkurrencebegrænsende foranstaltninger såsom karteldannelser.¹⁶

Alt i alt accepterede 11 OEEC-lande at indgå en Moody-aftale, der ofte var udvandet i forhold til det oprindelige udkast. I 1954 lykkedes det for regeringen at overbevise Kongressen om at erstatte Moody Amendment med en blødere formuleret tekst, Thy Amendment, der ikke i samme grad lagde op til at USA skulle påtvinge sine allierede en politik som de ikke brød sig om. Denne æn-

dring bør formentlig ses i lyset af Dwight D. Eisenhowers sejr ved præsidentvalget i november 1952. Under den nye administration blev fagforeningernes indflydelse på den førte politik svækket, hvilket – sammen med de vesteuropæiske regeringers modstand – utvivlsomt bidrog til at trænge kravet om en accept af fordelingsprincippet i baggrunden. Den nye administration anså dog fortsat styrkelsen af de ikke-kommunistiske fagforeninger for et vigtigt politisk mål.¹⁷

Da OEEC's Råd i marts 1953 accepterede den amerikanske idé om at skabe EPA, indeholdt den nye organisations statutter ingen henvisning til Moody Amendment. Tre måneder senere udvirkede amerikansk pres imidlertid at fordelingsprincippet og samarbejdet mellem fagforeninger og arbejdsgiverforeninger blev optaget blandt EPA's officielle målsætninger.¹⁸ Styrkelsen af de "frie" fagforeninger blev ikke nævnt, men det stod klart at dette ville blive en af EPA's vigtige opgaver.¹⁹ De mere "aggressive" dele af USA's fagforeningspolitik blev ført i bilateralt regi, da OEEC pga. en række medlemslandes neutrale status dårligt kunne tjene utilslørede koldkrigsformål.²⁰ I 1954 blev det dog besluttet at kanalisere en stigende del af den tekniske bistand gennem EPA, som derved kom til at spille en central rolle i den amerikanske fagforeningspolitik: "Den vigtigste måde hvorpå vi søger at realisere dette mål [styrkelsen af de 'frie' fagforeninger] er udviklingen af og støtten til aktiviteter i EPA-regi, der kan være nyttige for fagforeningsfolk."²¹

USA forblev gennem hele EPA's eksistens tæt involveret i finansieringen af fagforeningsprogrammet.²² Såvel i forberedelses- som implementeringsfasen var amerikanske konsulenter allestedsnærværende, og fremtrædende fagforeningsledere som Walter Reuther, Victor Reuther, Irving Brown og George Meany deltog i diskussioner vedrørende EPA's politik.²³ Ansvaret for uddannelsesprogrammerne lå hos en gruppe bestående af tre amerikanere, en brite og en franskmænd. Spørgsmål relateret til europæiske rejser blev varetaget af to amerikanere og en svensker,

mens dokumentations- og forskningsafdelingen blev startet af en amerikaner.²⁴ Når Erik Hauerslev fra EPA's fagforeningsafdeling rejste rundt for at diskutere EPA's fagforeningsaktiviteter, blev han i politisk set "vanskelige" lande, som fx Grækenland, mødt af den lokale amerikanske fagforeningsattaché, der satte ham i forbindelse med de "rigtige" folk.²⁵ I samtaler med europæiske arbejdsgiverrepræsentanter undskyldte EPA's embedsmænd gerne fagforeningsprogrammet med en bemærkning om at det var en del af den pris, der måtte betales for at modtage hjælp.

Amerikanerne talte imidlertid ikke med én stemme. Fagforeningsfolk gav ofte udtryk for deres uenighed, når europæerne blev formidlet et lovlig rosenrødt billede af arbejdsmarkedsforholdene i USA. De slog fast at fagforeningernes bidrag til produktivitetstigninger i USA ikke skyldtes at de blev inddraget i beslutningsprocesserne, men derimod deres resolute faglige kamp, der tvang virksomhederne til at kompensere for høje lønomkostninger gennem mere avancerede produktionsteknikker.²⁶ Meany, Reuther og Brown advarede i 1957 EPA's direktør Roger Grégoire mod at idealisere de amerikanske arbejdsmarkedsforhold og i særdeleshed mod fokuseringen på "den menneskelige faktor". Grégoire affærdigede kritikken, som han mente måtte bero på en misforståelse, idet denne nyorientering i Vesteuropa intet havde til fælles med de amerikanske arbejdsgivers forsøg på at køre fagforeningerne ud på et sidespor.²⁷ Disse forhold forhindrede imidlertid ikke de amerikanske fagforeninger i at støtte deres europæiske fællers krav om at se EPA's aktiviteter fortsat.

EPA som en trepartsorganisation: Det Rådgivende Organ

Ifølge amerikanerne forudsatte produktivetskampagnen et samarbejde mellem regeringer, ikke-kommunistiske fagforeninger og arbejdsgivere. Derfor støttede de fra 1949 oprettelsen af nationale produktivetscentre i form af trepartsorganisationer. Mange af de centre der blev skabt levede dog ikke op til amerikaner-

nes forventninger, fordi fagforeningerne blev holdt udenfor eller i bedste fald blev tildelt en ren dekorativ rolle. I 1953 eksisterede der imidlertid et Moody-finansieret produktivitetsscenter i de fleste OEEC-lande. De havde generelt til opgave at føre Moody-aftalernes målsætninger ud i livet, og nogle af dem blev skabt som trepartsorganisationer.

Lige fra OEEC's første færd bestræbte USA sig på at fremme et lignende type samarbejde på europæisk plan. Da der ikke herskede megen tvivl om at industriens interesser nok skulle blive tilgodeset, bestod udfordringen især i at skabe et forbindelsesled mellem OEEC og fagbevægelsen.²⁸ Briterne i Trades Union Congress (TUC) indkaldte i marts 1948 til en konference i London hvor ikke-kommunistiske fagforeninger diskuterede Marshallplanen. Mødet mandede ud i dannelsen af Trade Union Advisory Council (TUAC), der i december 1948 blev anerkendt af OEEC som den eneste legitime repræsentant for den europæiske fagbevægelse.²⁹ I 1953 førte splittelsen mellem socialdemokraterne i International Confederation of Free Trade Unions (ICFTU) og den betydeligt mindre International Federation of Christian Trade Unions (IFCTU) til at sidstnævnte forlod TUAC. Flere kristeligt demokratiske regeringer (Frankrig og Italien med en vis støtte fra Vesttyskland) forsøgte herefter at opnå OEEC's anerkendelse af de to europæiske sammenslutninger, hvilket de britiske og skandinaviske regeringer dog forpurrede.³⁰ I oktober 1954 fandt de sammen på ny inden for rammerne af Joint Trade Union Advisory Council (JTUAC).³¹ Herved blev fagbevægelsens position betragteligt styrket, og i 1955 opnåede JTUAC at blive repræsenteret på alle niveauer i OEEC.³² I OEEC-regi var det imidlertid klart EPA's aktiviteter der havde størst interesse set med fagforeningernes øjne.

Da amerikanerne skønnede at samarbejde mellem arbejdere og arbejdsgivere var afgørende for produktivetskampagnens succes, håbede de i 1953 at EPA kunne skabes som en trepartsorganisation. Dette modsatte de europæiske lande sig imidlertid kraftigt, og ideen

måtte opgives. Mange regeringer nærrede intet ønske om at styrke fagforeningernes indflydelse, og kun de færreste var indstillet på at overlade beslutninger om allokering af offentlige midler til en privat organisation. Langt de fleste OEEC-lande ønskede at skabe EPA som en mellemstatslig organisation, dog overvejede Schweiz og Holland en alternativ model i form af en international privat organisation. Det eneste spor den amerikanske idé efterlod sig blev derfor et organ, Advisory Board, bestående af personligheder fra industri, landbrug og fagforeninger. De skulle spille en rådgivende rolle samt etablere forbindelser til faglige og andre organisationer, og dermed optræde som EPA's "ambassadører" udadtil.³³

Planen om at gøre EPA til en egentlig trepartsorganisation mislykkedes, selv om de skandinaviske produktivitetscentre i 1958 stadigvæk omtalte den som en "i princippet [...] fælles 'arbejdsgiver-arbejder-stat'-organisation".³⁴ Amerikanerne satsede dog fortsat på at give EPA et "progressivt" og arbejdsvenligt image. De luftede ideen om at udpege Labour-politikeren Harold Wilson til direktør. Forslaget var dødfødt, og den konservative britiske regering nedlagde – forudsigeligt – veto.³⁵ Amerikanerne undergravede siden hen deres egen målsætning ved at støtte udnævnelsen af Karl P. Harten til direktør. Harten, en tysk industrileder, havde tidligere spillet en vigtig rolle i Det Tredje Riges produktivitsfremmende bestræbelser, og stod ikke for specielt fremsynede holdninger for så vidt angik forholdet mellem arbejdere og arbejdsgivere.³⁶ Denne siksakkurs afspejlede det forhold, at tanken om at gøre EPA til en organisation til fremme af samarbejdet mellem arbejdere og arbejdsgivere ikke stod højst på den amerikanske dagsorden.

Amerikanerne forsøgte dog at redde noget af deres oprindelige plan ved at få medlemslændene til at udnævne fremtrædende personligheder, hvis prestige kunne stive Advisory Board af og kaste glans over EPA.³⁷ Briterne mente at sameksistensen mellem et rådgivende organ spækket med egostærke personligheder og den beslutningstagende Komité for

USA forsøgte gennem EPA at "modernisere" de industrielle relationer. For at dette kunne lade sig gøre, så måtte fagforeningerne indtages i det produktivitetsfremmende arbejde. Her ses en kvinde på arbejdsmarkedet i 1954.

(Foto: ABA).

Produktivitet og Anvendt Forskning (PRA-komiteen) var en sikker opskrift på splid. De frygtede også at medlemmerne af Advisory Board ville være mere modtagelige for amerikansk pres end PRA-komiteens medlemmer.³⁸ Deres protester var resultatløse, men forudsigelserne kom i vidt omfang til at holde stik.

Blandt medlemmerne af det førstnævnte Advisory Board fandt man fremtrædende virksomhedsledere såsom Vittorio Valletta, Axel Iveroth og Wilhelm Van Leeuwen.³⁹ Disse personligheder, der for nogles vedkommende følte sig højt hævet over embedsmændene i EPA, gik ud fra at de skulle spille en central rolle og tolkede deres mandat bredt. Lige fra starten var der lagt op til en skyttegravskrig præget af mistro og frustration mellem Advisory Board på den ene side, PRA-komiteen og sekretariatet på den anden. Førstnævnte tabte utvetydigt striden, og dets indflydelse på EPA's praktiske politik forblev meget begrænset. En ændring af Advisory Board's sammensætning i 1957, der sigtede på at etablere mere direkte forbindelser til erhvervsorganisationerne, ændrede ikke nævneværdigt på dette forhold.⁴⁰ Til det sidste befandt Advisory Board sig i et dilemma: På den ene side gav dets medlemmer – især fra arbejdsgiversiden – ofte udtryk for en kritisk holdning til EPA's ledelse, på den anden side støttede de energisk EPA's eksistens og grundtanke. Da organisationen blev opløst i 1960-61 skete det på trods af heftige protester fra Rådets side. Disse var dog mest dybfølte på arbejdssiden. Fagbevægelsen fik nemlig efterhånden stor indflydelse på EPA's aktiviteter, om end på en lidt anden vis end oprindeligt planlagt.

Fagbevægelsen og EPA's fagforeningspolitik

De europæiske fagbevægelser var delte i deres holdning til produktivitetskampagnen ligesom de havde været det i forhold til Marshallplanen generelt. I 1949 blev World Federation of Trade Unions (WFTU) splittet, da de ikke-kommunistiske fagforeninger brød ud og grundlagde ICFTU. Mens kommunisterne in-

dædt bekæmpede produktivitetskampagnen, var de ikke-kommunistiske fagforeninger mere ambivalente. De var naturligvis glade for amerikanernes opbakning og forsøg på at presse arbejdsgiverne til forhandlingsbordet. Erfaringerne med en del arbejdsgivers obstruktionspolitik bevirkede imidlertid at mange identificerede produktivitetskampagnen med arbejdsløshedsskabende rationaliserings-tiltag.⁴¹ Ved flere lejligheder advarede fagforeningerne om at deres støtte til produktivitetskampagnen forudsatte at arbejdsgiverne accepterede en mere retfærdig fordeling af virksomhedernes overskud. Selv om Moody Amendment og skabelsen af EPA bl.a. var udtryk for et amerikansk ønske om at styrke de ikke-kommunistiske fagforeninger, kunne fagbevægelsens tro på at initiativet ville give resultater ligge på et lille sted.⁴² Under et møde mellem TUAC og amerikanske embedsmænd i august 1953 gav de europæiske fagforeningsrepræsentanter fri luft for deres vrede. De beklagede sig over manglen på opbakning fra Eisenhower-administrationen, der så gennem fingre med at visse regeringer modtog Moody-hjælp, på trods af at de ikke helhjertet bestræbte sig på at virkeliggøre Moody-aftalens målsætninger.⁴³

Da ICFTU i oktober 1953 afholdt en konference om produktivitetsspørgsmålet, tegnede der sig et sammensat billede af situationen i de enkelte lande. I Skandinavien, Holland og Storbritannien, hvor de "frie" fagforeninger havde stor gennemslagskraft i forhold til regering og arbejdsgivere, og hvor den kommunistiske indflydelse var af marginal betydning, var fagforeningerne overvejende positive over for produktivitetskampagnen. I Østrig, Vesttyskland og Belgien, hvor fagforeningerne nok var stærke, men hvor deres forhold til regeringen var konfliktfyldt, var holdningen mere skeptisk. I Frankrig og Italien, som amerikanerne anså for produktivitetskampagnens primære målgrupper, var de ikke-kommunistiske fagforeninger svagere end deres kommunistisk dominerede rivaler, og deres gennemslagskraft i forhold til såvel arbejdsgivere som regering var begrænset. De opfordrede derfor

amerikanerne til at presse deres regeringer til at føre Moody Amendment's målsætninger ud i livet.⁴⁴ Trods disse vanskeligheder fornyede ICFTU sin støtte til produktivitetskampagnen.⁴⁵

I november 1955 søgte en EPA-organiseret fagforeningskonference at gøre status. Den franske fagforeningsrepræsentant, René Richard, medlem af Advisory Board, mente at det fortsat var en fundamental opgave for de ikke-kommunistiske fagforeninger at hjælpe EPA og at bekæmpe kommunisternes "anti-produktivitetskampagner" i Italien og Frankrig.⁴⁶ Der var dog stadig talrige irritationsmomenter. Den belgiske repræsentant fastslog at hans fagforening fremover ville nægte at bidrage til produktivetspropagandaen, hvis ikke arbejderne blev sikret deres andel af frugterne af den øgede produktion. Deutsche Gewerkschaftsbund (DGB), gav også udtryk for utilfredshed. Den fremherskende holdning blev sammenfattet af Walter Schevenels, generalsekretær for JTUAC, der slog fast at "[produktivitets-tanken] kunne kun blive 'solgt' til arbejderne hvis de kunne indse at den ville gavne dem, og ikke – som så ofte før – gøre dem til ofre."⁴⁷ Fagforeningerne ønskede en øget levestandard for arbejderne og mere indflydelse til sig selv. Edwin Fletcher, der tidligere havde været ansat i det britiske TUC, og som nu var EPA's vicedirektør, mente at målsætningen burde være skabelsen af "et kraftfuldt industrielt demokrati med stærke og velfungerende fagforeninger." Ligesom AFLCIO's ledere mente han, at "et vist fagforeningspres for højere lønninger var samtidig et pres for øget produktivitet."⁴⁸

At EPA's vicedirektør i 1955 var en tidligere britisk fagforeningsmand, afspejlede den ændring der havde fundet sted i de forløbne to år. EPA's fagforeningsprogram var længe undervejs, hvilket hang sammen med visse medlemslandes modvilje. I Storbritannien og Sverige lagde en udbredt "euroskepsis" en dæmper på fagforeningernes interesse. På arbejdsgiversiden og i mange konservative regeringer ønskede man at begrænse fagforeningernes indflydelse. Hverken den franske eller den ita-

lienske regering var synderlig interesseret i at støtte et fagforeningsprogram, selv om amerikanerne mente at netop de to lande ville have mest gavn af det. EPA-sekretariatet generelt, og Karl P. Harten i særdeleshed, viste heller ingen entusiasme. Direktørens væsentligste indsats bestod i et forslag om at iværksætte en pressekampagne, der skulle skærpe fagforeningernes produktivetsbevidsthed.⁴⁹ EPA skulle forsøge at gøre arbejderne "mindre dumme", ved at bibringe dem en forståelse for nødvendigheden af at øge produktiviteten.⁵⁰ Forholdet mellem Harten og fagforeningerne forblev – næppe overraskende – meget køligt.⁵¹

Fagforeningerne fandt støtte hos USA og de skandinaviske lande og opnåede i første omgang 4 ud af 16 pladser i Advisory Board. I 1957 forøgedes denne repræsentation til 5 ud af 13 medlemmer, der nu ikke længere blot blev udnævnt i deres personlige egenskab, men som talsmænd for deres respektive organisationer.⁵² JTUAC tillagde sin repræsentation væsentlig betydning, idet den var udtryk for at fagforeningerne blev anset som fuldgyltige partnere for OEEC. Samtidig beklagede organisationen sig over at være underrepræsenteret, og det var da også i højere grad virksomhedsledere end fagforeningsrepræsentanter der tegnede Advisory Board udadtil. Formanden for Rådet kom således altid fra arbejdsgiverkredse. Denne mindretalsstatus var dog næppe et større problem, eftersom Advisory Board i regelen vedtog sine resolutioner i enighed. Da OEEC i 1960 blev omorganiseret til OECD, var et af JTUACs hovedkrav at den nye organisation skulle udstyres med et lignende rådgivende organ.⁵³ Som tidligere nævnt fik Advisory Board imidlertid kun begrænset indflydelse på EPA's aktiviteter. En anden kanal hvorigennem fagbevægelsen i princippet kunne gøre sin indflydelse gældende var de styrende organer, først PRA-komiteen og fra 1957 Governing Body. De fleste medlemmer af disse organer kom fra de nationale produktivetscentre. Fagforeningerne var repræsenteret i nogle centre og kunne derfor håbe på at vinde gehør for deres synspunkter

ad den vej. Dette synes dog kun at have været tilfældet i få lande, herunder Danmark og Norge.

Den europæiske fagbevægelse stod svagt i forhold til EPA. Men i 1954 blev dens position styrket af dannelsen af JTUAC i 1954 samt udmeldinger fra OEEC's generalsekretær, Robert Marjolin, der opfordrede EPA til at forbedre sit forhold til fagforeningerne.⁵⁴ Udnævnelsen i april 1955 af Roger Grégoire til ny direktør åbnede op for at dette kunne lade sig gøre.⁵⁵

I 1955 skabte EPA et fagforeningsprogram, der efterhånden udviklede sig til en af organisationens væsentligste aktiviteter.⁵⁶ Det britiske TUC advarede mod at skabe en arbejderghetto og slog forgæves til lyd for at fagforeningerne blev sikret indflydelse på alle EPA's aktiviteter.⁵⁷ I de følgende år opbyggede den europæiske fagbevægelse sit eget rige inden for EPA's rammer. I 1955 opnåede JTUAC retten til at foreslå kandidater til poster på lige fod med medlemslandene, og Fletcher fra TUC blev udnævnt til EPA's vicedirektør. Det afgørende var imidlertid at EPA i 1955 dannede en særlig fagforeningsafdeling, der frem til organisationens opløsning blev administreret af tidligere fagforeningsfolk.⁵⁸ Som Schevenels sagde: "Chefen for denne afdeling og de fleste af hans kolleger har været aktive fagforeningsfolk, og de har vores fulde tillid."⁵⁹ Ingen aktiviteter blev iværksat uden et grønt lys fra JTUAC.⁶⁰

Arbejdsgiverne fik også tildelt deres del af kagen, nemlig EPA's virksomhedsledelsesprogram, som den europæiske sammenslutning Council of European Industrial Federations (CEIF) dog kun langsomt og tøvende udviklede en vis interesse for.⁶¹ Rigtig ivrig blev CEIF først når der skulle tages stilling til fagforeningsprogrammet. Arbejdsgiverne så det tilsyneladende som deres fornemste opgave at begrænse den skade som EPA kunne forvolde, og deres mistro voksede i takt med at fagforeningsaktiviteterne blev udbygget.⁶² De lagde således pres på regeringerne for at få opløst den selvstændige fagforeningsafdeling. Flere regeringer delte denne skepsis. I Vesttyskland

førte dele af administrationen således en obstruktionspolitik, der søgte at afskrække fagforeningerne fra at tage del i EPA's aktiviteter.⁶³ CEIF's kampagne fik en vis succes, idet en række lande kritiserede fagforeningsaktiviteterne for at inddrage spørgsmål der ikke havde nogen direkte relation til produktiviteten, og mente at de burde udlægges virksomhedsledelsesafdelingen. Forslaget blev indædt bekæmpet af JTUAC, der her fandt en allieret i EPA. Roger Grégoire slog fast at såfremt fagforeningernes mistro til produktivitetskampagnens mål skulle overvindes, var det nødvendigt at styrke den faglige uddannelse og udbrede forståelsen for mere generelle økonomiske sammenhænge.⁶⁴ Beskyttet af EPA, og med europæiske og amerikanske økonomiske midler i ryggen, kunne JTUAC og fagforeningsfolkene i EPA i de følgende år iværksætte aktiviteter, der gik langt ud over hvad arbejdsgiverne opfattede som rent produktivitetsfremmende foranstaltninger.

EPA's fagforeningsaktiviteter

EPA's målsætninger i forhold til fagforeningerne var af politisk, faglig og psykologisk art. Som tidligere nævnt, var det et helt overordnet mål at styrke de ikke-kommunistiske fagforeninger på bekostning af de kommunistiske, hvilket ikke mindst blev søgt opnået ved at udelukke de sidstnævnte fra alle projekter. Dertil kom, at fagforeningsfolk skulle uddannes således at de kunne bidrage til at øge produktiviteten og tage sig af de problemer som den hurtige teknologiske udvikling førte med sig. En væsentlig forudsætning for at dette kunne lykkes var at den udbredte psykologiske modstand mod hele produktivitets-tanken blev nedbrudt. EPA understregede at intentionen ikke var at påvirke fagforeningerne i den ene eller anden retning, men at give dem adgang til nogle ressourcer, hvis anvendelse de selv var herrer over. Det var vigtigt ikke at forsyne produktivitetskampagnens kritikere med ammunition ved åbenlyst at manipulere eller skabe det indtryk at man tjente ar-

bejdsgivernes interesser.⁶⁵ Dette hensyn var en væsentlig årsag til at programmet blev overladt til fagforeningerne selv.

Fagforeningsprogrammet indbefattede mange forskellige typer aktiviteter – uddannelse, forskning, information, europæiske rejser og transatlantiske rejser⁶⁶ – der involverede tusinder af fagforeningsfolk fra hele Vesteuropa. Alene i 1957 deltog ca. 4.000 fagforeningsfolk fra 32 forskellige faglige organisationer og eksperter i seminarer, rejser, konferencer m.m. organiseret af EPA.⁶⁷ Det er selvsagt umuligt at kvantificere effekten af den type aktiviteter. Bedømt ud fra brugernes evalueringer fremstod de i stigende grad som en succes. I startfasen var de blevet mødt med en god portion skepsis. De danske fagforeninger havde således først været tilbageholdende, men i 1956 roste de EPA's aktiviteter, og et par år senere var deres støtte endnu mere uforbeholden. Denne udvikling afspejlede en mere generel europæisk tendens.⁶⁸

Der var geografiske forskelle, og noget tyder på at EPA's kurser var særligt værdsatte i lande hvor de ikke-kommunistiske fagforeninger var svage. En amerikansk analyse konkluderede at de "frie" fagforeninger var blevet betydeligt styrket af produktivitetskampagnerne – især i Frankrig, Italien og Grækenland. JTUAC delte denne vurdering og mente at en eventuel afbrydelse af disse aktiviteter ville udgøre et mærkbart tab for fagbevægelsen.⁶⁹

I 1960 blev det besluttet at omorganisere OEEC til OECD for at muliggøre optagelsen af USA og Canada i organisationen. På det tidspunkt blev det klart at USA ikke ønskede at videreføre EPA. Amerikanerne nægtede fortsat at yde teknisk bistand til lande der sagtens kunne stå på egne ben, og visse vesteuropæiske regeringer mente at organisationen havde udspillet sin rolle. Fagforeningerne protesterede højlydt mod den planlagte opløsning, men omsonst.⁷⁰ Som et plaster på såret blev enkelte aktiviteter videreført i OECD-regi, om end på et betydeligt mere beskedent niveau.⁷¹

Konklusion

USA forsøgte at realisere sine fagpolitiske mål i forhold til EPA på såvel et institutionelt som på et fagligt-politiske plan. Mens det første mislykkedes, gik det bedre med den anden målsætning. EPA kom ikke til at spille rollen som en slagkraftig trepartsorganisation på europæisk plan, og dets rådgivende organ, hvor de faglige organisationer var repræsenteret, fik kun begrænset indflydelse. Men kontakter blev skabt, og i en række tilfælde stod fagforeninger og arbejdsgivere sammen om at forsvare deres fælles interesser. Dette var især tilfældet fra 1957, da sekretariatet og flere store medlemslande besluttede at flytte EPA's fokus væk fra de snævert produktivitetsfremmende foranstaltninger i industri, handel og landbrug hen imod projekter inden for videnskab og teknologi samt hjælp til underudviklede områder i medlemslandene. CEIF og JTUAC var enige om at bekæmpe denne trussel mod organisationens "traditionelle" aktiviteter. EPA var imidlertid også et forum for de europæiske organisationers indbyrdes stridigheder. Her havde fagforeningerne mere succes end arbejdsgiverne, idet de fik betydelig større indflydelse end man skulle have forventet, deres relative svaghed og mangel på politisk opbakning fra regeringsside i Vesteuropa i 1950'erne taget i betragtning.⁷² EPA skabte ikke en egentlig model for samarbejde mellem arbejdere og arbejdsgivere på europæisk plan, snarere en opsplittet organisation hvor arbejdsgiverne fik én del af kagen, arbejderne en anden. Det er imidlertid bemærkelsesværdigt at kun fagforeningerne var reelt interesseret i deres andel. Arbejdsgiverne overlod i vidt omfang programmet for virksomhedsledelse til EPA's bureaukrater og skulle ofte overtales til at deltage i organisationens aktiviteter. Helt anderledes forholdt det sig med fagforeningsprogrammet, der blev udformet i tæt samarbejde med den europæiske fagbevægelse.

At fagbevægelsen var interesseret i at deltage i EPA's projekter kan ikke overraske. EPA tilbød penge, og organisationens anerkendelse var en kilde til prestige, der var nyttig i lande hvor de ikke-kommunistiske fagforeninger

stod svagt. En del nordeuropæiske fagforeninger skulle først overtales til at indse at EPA tjente et formål. En af organisationens bedrifter bestod i at den faktisk havde held med at "sælge" sig selv til fagforeningerne, der endte med at være blandt dens ivrigste tilhængere.

Fagforeningernes styrke inden for EPA skyldtes ikke at de havde tilkæmpet sig denne position. Baggrunden var først og fremmest det amerikanske ønske om at se EPA give fagforeningsspørgsmålet høj prioritet, noget EPA's ledelse kun tøvende indvilligede i. Resultatet blev at fagforeningerne fik deres egen afdeling, inden for hvilken de kunne tumle sig forholdsvis frit: Her blev erfaringer gjort, tilidsmænd uddannet og transeuropæiske og transatlantiske kontakter skabt. EPA blev derved en af de vigtigste kanaler for den amerikanske påvirkning af 1950'ernes vesteuropæiske fagbevægelse. Men langt fra at være passive "ofre" for USA's politik eller brikker i EPA's spil var fagforeningerne selv med til at bestemme kursen og til at føre den ud i livet.⁷³

Noter

1. Denne artikel bygger på Bent Boel, "The European Productivity Agency. Politics of Productivity and Transatlantic Relations, 1953-1961", upubliceret Ph.D. afhandling, Københavns Universitet, 1997.
2. Charles S. Maier: "The Politics of Productivity: foundations of American international economic policy after World War II", Charles S. Maier, *In search of stability. Explorations in historical political economy*, Cambridge 1987, ss. 121-52.
3. Bent Boel, "'Americanization': Uses and Misuses of a Concept", Csaba Szaló, *On European Identity: Nationalism, Culture & History*, Brno 1998, ss. 217-35.
4. Den væsentligste bog om emnet er Anthony Carew, *Labour under the Marshall Plan. The Politics of Productivity and the Marketing of Management Science*, Manchester 1987. Nyere bidrag: Joseph Melling and Alan McKinlay (ed.), *Management, Labour and Industrial Politics in Modern Europe. The Quest for Productivity Growth during the Twentieth Century*, Cheltenham 1996; Marie-Laure Djelic, *Exporting the American Model. The Postwar Transformation of European Business*, Oxford 1998. For mere udførlige

litteraturhenvisninger, se: Boel, "The European Productivity Agency".

5. Michael Hogan, *The Marshall Plan. America, Britain and the reconstruction of Western Europe, 1947-1952*, Cambridge 1989, s. 445; Carew, *Labour under the Marshall Plan*, ss. 249-50.
6. Fredrico Romero: *The United States and the European Trade Union Movement 1944-1951*, London 1992, s. 222; Carew, *Labour under the Marshall Plan*, ss. 197, 199 og 249.
7. Carew, *Labour under the Marshall Plan*, s. 199.
8. Washington National Records Center (WNRC), Record Group (RG) 469, Office of the Director (OD), Subject Files (SF) of the Director 1948-55; box 24, folder (f.): "Labor 1953", Mutual Security Agency (MSA), Office of Labor Advisers (OLA), 6.2. 1953: "The Labor program of MSA."
9. Ronald Radosh, *American Labor and United States Foreign Policy*. New York 1969, ss. 304-47.
10. Archives Nationales (AN), 80 AJ 80, f. "Visites Silbermann", tel. no 326/DET, Amb. à MAE, 25.9. 1948.
11. Carew, *Labour under the Marshall Plan*, ss. 80-91.
12. WNRC, RG 469, Special Representative in Europe (SRE), Office of the General Counsel (OGC), SF 1948-53, box 59, f. "Productivity - Moody Amendment, Basic Documents (sec 115K)", "Benton Amendment."
13. WNRC, RG 469, SRE, OGC, SF 1948-53, box 58, f. "Productivity: Program and Planning Papers", Everett H. Bellows, note, 8.8. 1952, "The Productivity Program."
14. Boel, "The European Productivity Agency", s. 45.
15. WNRC, RG 469, Office of the Deputy Director for Program and Planning (ODDPP), 1953-1961, SF of the Deputy Director (DD), 1951-58, box 7, memo, 11.9. 1952, Eichholz to Ohly, "Moody Amendment."
16. WNRC, RG 469, SRE, Productivity and Technical Assistance Division (PTAD), SF Relating to Benton-Moody Program, box 1, f. "History: 115K", "History of Negotiations under Section 115 K of the ECA Act" (s.d., formentlig fra juni 1953).
17. WNRC, RG 469, Deputy Director for Operations (DDO), Office of European Operations (OEO), OD, SF 1948-1954, box 54, f. "TA, Jan.-April 1954 (1 of 2)", Ecoto A-709, 30.3. 1954, United States Mission to the North Atlantic Treaty Organization and European Regional Organizations (USRO Paris) to FOA/W, "TA 98-418-4-2 local currency project for report on communist dominated trade unions"; WNRC, RG 469, United States Operating Missions (USOM), Mission to France (MF), OD, Communications & Records Unit (CRU), SF (CtF), 1948-56, box 168, f. "14. productivity: meetings + conferences 1953",

Ecoto circ. A-73, 9.9. 1953, USRO Paris to Harlan and Ozer: "Labor views on Moody programs in Austria, Belgium, France and Germany".

18. WNRC, RG 469, OEO, Regional Organizations Staff (ROS), SF 1948-53, box 3, f. "economics: productivity program (1 of 3)", Repto Circ. 144, 25.3. 1953, Paris to MSA, "EPA." OEEC, *Acts of the Organisation*, vol. XII, ss. 91-93.

19. Interview med Preben Hansen, 5.1. 1995.

20. WNRC, RG 469, Office of the Deputy Director for Technical Services (ODDTS), Office of Industrial Resources (OIR), OD, SF 1952-56, box 2, f. "European Technical Exchange Program", memo, 18.10. 1954, Meskimen to Russell, "EPA structure and policies and FY 56 TE plans."

21. WNRC, RG 469, ODDPP (1953-1961), SF of the DD, 1951-58, box 16, f. "Technical assistance - European productivity", Secretariat note no. 1, 3.7. 1956: "Current problems in the OEEC."

22. WNRC, RG 469, Office of African and European Operations (OAEO), SF, 1955-59, box 61, f. "Productivity", Ecoto A-523, 13.11. 1957, ICA/W, "Letter to OEEC on US FY 58 Grant to EPA."

23. Walter Reuther var Congress of Industrial Organizations' præsident fra 1952 og vice-præsident for AFL-CIO fra 1955, hans bror Victor Reuther var leder af CIO's repræsentation i Paris, Irving Brown arbejdede for American Federation of Labors Free Trade Union Committee, George Meany var AFL's præsident fra 1952 og AFL-CIO's præsident fra 1955 (Anthony Carew, "Conflict Within the ICFTU: Anti-Communism and Anti-Colonialism in the 1950s", *International Review of Social History*, vol. 41, 1996, ss. 147-181; Patrick Renshaw, *American Labor and Consensus Capitalism, 1935-1990*, 1991).

24. European Community Historical Archives (ECHA), Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD), Archives de l'Agence Européenne de Productivité (AEP), Grand classeur: EPA, 1953-1958, OECD, Paris Août 1965, "Répertoire des activités de l'AEP (1953-1961)."

25. Interview med Erik Hauerslev, 21.3. 1995.

26. WNRC, RG 469, USOM, MF, OD. CRU, SF (CtF), 1948-56, box 168, f. "14. productivity: meetings + conferences 1953", Ecoto Circ. A-129, 3.11. 1953, USRO Paris to FOA Labor, "Trade Union productivity conference, 13.10.-15.10. 1953, London."

27. WNRC, RG 469, OAEO, SF, 1955-59, box 61, f. "Productivity", Ecoto Circ. A-21, 27.12. 1957, Moore to ICA/W, "Summary report on second meeting of Governing Board of the EPA." Om den europæiske interesse for "human relations" bevægelsen se: Mel van Elteren: "Psychology and Sociology of Work within the Anglo-American orbit", Hans Loeber (ed.), *Dutch-American Relations 1945-1969. A Partnership.*

Illusions and Facts, Assen/Maastricht 1992, s. 167.

28. Trade Union Advisory Committee Archives (TUAC), box "TUAC History", TUAC/1968/8: "20th Anniversary meeting, 22.11. 1968 at Grand amphithéâtre de la Chambre de Commerce internationale, Report on activities. Twenty years of Atlantic cooperation."

29. TUAC, box "TUAC History", TUAC/1968/8; "20th Anniversary meeting, 22.11. 1968 at the Grand amphithéâtre de la Chambre de Commerce internationale, Report on activities. Twenty years of Atlantic cooperation." Om splittelsen i den internationale fagbevægelse i 1948-49, se: Romero, *The United States and the European Trade Union Movement 1944-1951*, ss. 114-37.

30. TUAC, box "TUAC history", ERP-TUAC/Min.15, 20.5. 1954, "TUAC with OEEC. ERP members. Meeting of 4.3. 1954." Ifølge Schevenels (fra ICFTU) repræsenterede ICFTU ca. 25 millioner medlemmer, hvilket var 10 gange så mange som IFCTU (jf. TUAC Archives, box: "TUAC History", "The Trade unions and European Economic Cooperation, Schevenels lecture in September 1960, Liège."

31. TUAC, box: "TUAC History", "The Trade unions and European Economic Cooperation, Schevenels lecture in September 1960, Liège."

32. TUAC, f. "Rapports d'activité CSC-ERP, CSCM-OEEC", JTUAC 5(57)2; JTUAC to the OEEC. 5th meeting of JTUAC, 3.10. 1957, "Report of Activities for the Period of March 1955 to September 1957"; TUAC archives, box "TUAC history", *Labour News Bulletin on European Economic Cooperation*, No 69/70, April 1955.

33. Public Records Office (PRO), CAB134/1017, MAC(53)161, 7.7. 1953. Cabinet. Mutual Aid Committee, Note by the Board of Trade (BOT), "The Advisory Board of the EPA."

34. Udenrigsministeriets arkiver (UM), j.nr. 106.O.21, pk 1, "Productivity Promoting activities within OEEC after 30.6. 1960. Joint Document from Denmark, Norway and Sweden, 26.9. 1958."

35. Interview med Alexander King, 23.6. 1995.

36. UM, j.nr. 73.C.41/19i, pk 2, UM, "Notits til Produktivitetsudvalget", 9.6. 1953.

37. UM, j.nr. 73.C.41/19i, pk 2, OEEC del. ce nr. 2303, 31.7. 1953, "OEEC: EPA, AB"; Interview med Alexander King, 3.2. 1996.

38. PRO, CAB134/1017, MAC(53)161, 7.7. 1953. Cabinet. Mutual Aid Committee, Note by the BOT, "The Advisory Board of the EPA"; PRO, CAB134/1014. Cabinet. Mutual Aid Committee. MAC(53), Meetings, MAC(53)27th Meeting. Minutes of a meeting held on 9.7. 1953, "The Advisory Board of the EPA."

39. De var alle blandt Vesteuropas mere fremtrædende virksomhedsledere: Valletta var FIAT's præsident,

- Iveroth var bl.a. leder af det svenske produktivitetscenter, Van Leeuwen var bl.a. direktør for Royal Dutch Shell og leder af det hollandske nationale produktivitetscenter.
40. Boel, "The European Productivity Agency", ss. 166-71.
41. ECHA, OECD, Archives de l'AEP, Petit classeur: "RE 5/7/09 Agence. Direction Technique. PRA (A)". ltr, SCH/JC/MTV/1327, 23.12. 1952, Schevenels à Secrétaire Général de l'OECE, annexe: "Résolution sur la productivité adoptée par la Conférence Régionale européenne de la CISL, Lugano, 22.10. – 24.10. 1952"; WNRC, RG 469, OAEO, ROS, Rrt EPA, 1953-1957, EPA: Advisory Board – EPA: General, box 1, f. "EPA/General through 1957", EPA(57)11, 3.9. 1957, "EPA. Results obtained and future prospects. Report on the Agency's first phase of activity (1st May 1953 – 30th June 1957) and on its situation at 1st July 1957."
42. TUAC archives, box "TUAC History", ERP-TUAC/Min.13, "Summarized report of the 13th meeting of the ERP TUAC held on 12.2. 1953, 2.4. 1953."
43. WNRC, RG 469, USOM, MF, OD. CRU, SF (CtF), 1948-56, box 168, f. "14. Productivity: meetings + conferences 1953", Ecoto Circ. A-73, 9.9. 1953, USRO Paris to Harlan and Ozer: "Labor views on Moody programs in Austria, Belgium, France and Germany".
44. *Ibid.*; WNRC, RG 469, USOM, MF, OD. CRU, SF (CtF), 1948-56, box 168, f. "14. productivity: meetings + conferences 1953", Ecoto Circ. A-129, 3.11. 1953, USRO Paris to Washington/FOA, "Trade Union Productivity Conference, 13.10.-15.10. 1953, London".
45. UM, j.nr. 73.C.41/19i, pk 3, Notat, 13.11. 1953, "Samtale den 13.11. 1953 mellem den danske OECC del. repræsenteret ved hr. Tabor og hr. Ussing og EPA's direktør Dr. Harten angående det Europæiske Produktivitetscenters virksomhed."
46. UM, j.nr. 106.P.11, pk 1, EPA/HU/4728, 28.11. 1955, "Meeting of Trade Union editors and information officers, Minutes of Meeting held on 9.11.-10.11. 1955."
47. *Ibid.*
48. *Ibid.*
49. UM, j.nr. 73.C.41/19i, pk 3, Notat, 13.11. 1953, "Samtale den 13.11. 1953 mellem den danske OECC del. repræsenteret ved hr. Tabor og hr. Ussing og EPA's direktør Dr. Harten angående det Europæiske Produktivitetscenters virksomhed."
50. Interview med anonym tidligere EPA-ansat.
51. TUAC, box "TUAC history", JTUAC/Min.1, 16.5. 1955, "Summarized minutes of the constitutive meeting of the JTUAC to the OECC, Brussels, 29.3. 1955."
52. Joint Trade Union Advisory Council (JTUAC) fik 5 pladser, Council of European Industrial Federations (CEIF) fik 4, European Council of Crafts and Small and Medium-Sized Enterprises fik 1 og landbrugsorganisationerne fik 3, jf. UM, j.nr. 106.O.21, pk 1, 29.7. 1957, skr. nr. 3575, OECC del. til UM.
53. TUAC, box: TUAC History, memo, JTUAC to the OECC, "Some preliminary observations on the report of the Group of Four (CF/CH, 3.5. 1960)."
54. UM, j.nr. 73.C.41/19i, C(54)229, 21.7. 1954, "Observations by a Group of Heads of Delegations on the Draft Program and Budget of EPA for 1954-55."
55. TUAC archives, box "TUAC history", JTUAC/Min.1, 16.5. 1955, Summarized minutes of the constitutive meeting of the JTUAC to the OECC, Brussels, 29.3. 1955.
56. ECHA, EPA Archives, OECC, Août 1965, "Répertoire des Activités de l'Agence Européenne de Productivité (1953-1961)".
57. PRO, LAB13, f. "LAB13/713, Ministry of Labour and National Service. Overseas Department. O/69/21/1952. OECC. European Productivity Agency. EPA project 175. Concerning Training Programmes for Trade Union Leaders. 1953-1955", ltr., Stewart (UK del. to OECC) to Hancox (BOT).
58. Fagforeningsafdelingen blev skabt inden for rammerne af en større afdeling, Labor and Social Factors Division (LSFD), der blev styret af Adrianus Vermeulen, en tidligere fremtrædende leder af den hollandske fagforening, Nederlands Verbond van Vakverenigingen (TUAC archives, f. "Rapports d'activité CSC-ERP, CSCM-OECC", JTUAC 5(57)2; JTUAC to the OECC, 5th meeting of JTUAC, 3.10. 1957. "Report of activities for the period of March 1955 to September 1957)."
59. TUAC, f. "ORE. Lettres, circulaires 1956 à ...", European regional Organisation (ERO) of the ICFTU (Schevenels), 28.2. 1957, to the national centres affiliated to the ERO, "Employers' campaign against the EPA projects." I størstedelen af perioden var afdelingen ledet af franskmændene Robert Cottave (TUAC Archives, box "TUAC History", TUAC/1968/8; TUAC, "20th Anniversary meeting, 22.11. 1968 at Grand amphithéâtre de la Chambre de Commerce internationale, Report on activities. Twenty years of Atlantic cooperation").
60. TUAC, box: "TUAC History", "The Trade unions and European Economic Cooperation, Schevenels lecture in September 1960, Liège"; TUAC archives, f. "ORE. Lettres, circulaires 1956 à ...", ltr., 28.2. 1957, ERO (Schevenels), to the national centres affiliated to the ERO, "Employers' campaign against the EPA projects."
61. Bent Boel, "The European Productivity Agency and the development of management education in

Western Europe in the 1950s", Terry Gourvish and Nick Tiratsoo (ed.), *Missionaries and managers: American influences on European management education 1945-60*, Manchester 1998, ss. 34-49.

62. WNRC, RG 469, USOM, MUK, OCM, SF of the Director, 1953-57, box 5, f. "Productivity. United Kingdom – General – 1956", ltr. Pollock to Rogers, attachment: note: "EPA. Note regarding future Arrangements"; TUAC archives, f. "Rapports d'activité CSC-ERP, CSCM-OECE", JTUAC 5(57)2, 5th Meeting of JTUAC, 3.10. 1957, "Report of activities for the period of March 1955 to September 1957."

63. WNRC, RG 469, ODDTS, OIR, OD, SF 1952-56, box 2, f. "European Technical Exchange Program", memo, 18.10. 1954, Meskimen to Russell, "EPA structure and policies and FY 56 TE plans."

64. WNRC, RG 469, OAE0, SF 1955-59, box 61, f. "Productivity", ECOTO A-11, 5.10. 1957, Moore to ICA/W, "Summary report of first Meeting of the Governing Board (GB) of the EPA."

65. ECHA, OECD, Archives de l'AEP, Grand classur: EPA, 1953-1958, OECD, Paris Août 1965, "Répertoire des activités de l'AEP (1953-1961)."

66. WNRC, RG 469, OAE0, ROS, RRt EPA, 1953-1957, box 1, f. "EPA/General through 1957", EPA(57)11, 3.9. 1957: EPA. "Results obtained and future prospects. Report on the Agency's first phase of activity (1st May 1953 – 30th June 1957) and on its situation at 1st July 1957."

67. UM, j.nr. 106.O.21, pk 5, EPA/D/8540, 20.10. 1960, "Report on the Activities of the EPA for the Financial Year 1959-1960."

68. Boel, "The European Productivity Agency", ss. 261-77.

69. TUAC, f. "CSC, Comité restreint, 10.4. 1961", JTUAC to the OEEC. Meeting of the small committee, 10.4. 1961, "OECD activities in the TU, labour and social fields, CF/CH, 29.3. 1961."

70. TUAC, f. "CSCM, Comité restreint", JTUAC Subcommittee on productivity. Summary of 6th meeting held on 31.5. 1960 (21.6. 1960) + Draft resolution for EPA AB (21.6. 1960).

71. TUAC, box "TUAC History", note, s.d., s.l., s.a., 1964.

72. JTUAC var også en stærkere og mere repræsentativ organisation end CEIF (Svenska Arbetsgivareföreningen, P0021, Internationella Avdelningen, box: EPA, AB, Möten 1-6, 1958-61, "Rapport från resa till

Paris 13.12.-17.12. 1959", Haldén til Kugelberg, 29.12. 1960).

73. Hvorvidt konsekvensen af dette blev en "amerikanisering" af den vesteuropæiske fagbevægelse må indtil videre betegnes som et åbent spørgsmål (jf. dog Carew, *Labour under the Marshall Plan* samt Peter Lange, George Ross, Maurizio Vannicelli, *Unions, Change and Crisis: French and Italian Union Strategy and the Political Economy, 1945-1980*, London 1982, ss. 114-15).

Abstract

Bent Boel: BB: The US, EPA, and Western European trade union policy in the 1950's, *Arbejderhistorie* 4/1999 s. 99-111.

The European Productivity Agency served as one of the channels through which the US in the 1950's tried to 'americanize' Western Europe by technology, know how, ideas etc. The ambition was to bring the Western European notion of capitalism in accordance with American ideals, thus hoping to stabilize US-allies politically and socially. An important aspect of this endeavour was the attempt to 'modernize' the industrial relations. A prerequisite for this intention was the inclusion of trade unions in productivity furthering work, irrespective of fierce opposition from employers and many member-countries. In many previous academic studies on EPA the trade unions have often been regarded as mere 'victims'. This picture is not so varied: Thanks to US-support European trade unions in fact gained a relatively big influence on EPA-programmes and activities.

Adjunkt, Ph.D. Bent Boel
 Institut for Sprog og Internationale Kulturstudier
 Aalborg Universitet
 Fibigerstræde 2
 9220 Aalborg Øst
 tlf: 96 35 92 12
 email: boel@sprog.auc.dk